

K sedmdesátinám prof. RNDr. Ivana Horáčka, CSc.

Seventieth birthday of prof. RNDr. Ivan Horáček, CSc.

Pavel Bosák¹, Petr Pokorný², Stanislav Čermák¹, Jan Wagner³ a redakční rada periodika Český kras

Abstract

Professor Ivan Horáček is renowned both locally in the Czech Republic and internationally as an outstanding zoologist and palaeontologist specialized in living and fossil Chiroptera and small mammals. He is a person with a wide range of interests not only in biology (including evolutionary developmental biology), but also in philosophy and other scientific disciplines. During his career, he focused his attention also on the fossil record of climate changes and related faunal rearrangements during the Quaternary and also during pre-Quaternary periods. The presented texts were written by his close colleagues belonging to several generations.

Úvod

Prof. RNDr. Ivana Horáčka, CSc., není třeba čtenářům tohoto periodika nijak zvlášť představovat. Znájí ho jako autora příspěvků, které v *Českém krasu* publikoval. Mnozí badatelé i amatérští zájemci věnující se krasu, jeskyním či krasovým sedimentům měli možnost sledovat ho při práci v této jedinečné krasové oblasti. Stejně tak je znám mezi pracovníky ve výzkumu obratlovců nebo v ochraně přírody. Ač se to zdá při Ivanově pracovním nasazení a neutuchajícím zájmu o objevování nového neuvěřitelné, skutečně oslavil v průběhu roku 2022 sedmdesátku.

O příspěvek k tomuto významnému životnímu jubileu našeho váženého kolegy jsme požádali Ivanovy blízké spolupracovníky a kolegy, kteří jsou zástupci několika generací a kteří měli to štěstí, že mohli s prof. Ivanem Horáčkem blízce spolupracovat. Pavel Bosák zastupuje generaci vrstevníků Ivana Horáčka, Petr Pokorný badatele o jednu generaci (zhruba o 20 let) mladší a Stanislav Čermák a Jan Wagner zastoupili Ivanovy spolupracovníky ještě o něco mladší.

Od autorů jsme nepožadovali odborný přehled veškeré široké činnosti prof. Ivana Horáčka. Jednak byl takový přehled publikován k jeho šedesátinám (HANÁK et al. 2012), a navíc by při velmi rozsáhlé činnosti jubilanta odehrávající se v mnoha zemích a na několika kontinentech nebylo jednoduché takový přehled sestavit. Přehled publikací Ivana Horáčka lze v elektronické podobě nalézt na stránkách Katedry zoologie Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy. Zde jsme v regionálním periodiku doplnili alespoň přehled lokalit v Českém krasu, na kterých výzkumně pracoval. Od Ivanových blízkých kolegů jsme chtěli spíše jejich osobní pohledy na spolupráci s ním a jeho představení jako mimořádné mnohovrstevné osobnosti. Dodané texty mají někdy charakter osobních vzpomínek či přehledů společné práce, mnohde ale směřují spíše k charakteru eseje. Ponechali jsme je bez úprav a doufáme, že potěší jak jubilanta, tak i čtenáře našeho periodika.

Prof. RNDr. Ivanu Horáčkovi, CSc., přejeme za redakční radu periodika Český kras do dalších let pevné zdraví, nové překvapivé objevy (viz též příspěvek jubilanta v tomto čísle) a doufáme, že občas nějaký ze svých odborných textů bude nadále posílat do Českého krasu.

Redakční rada periodika Český kras

Ivan Horáček pohledem Pavla Bosáka: Přírodovědec, filosof, pedagog a umělec

S Ivanem Horáčkem jsme se prvně setkali již někdy okolo roku 1967 v rámci speleologického kroužku a potom i při studiu na fakultě nebo po roce 1973, kdy jsem se, díky 6. Mezinárodnímu speleologickému kongresu v Olomouci, vrátil do komunity speleologické. Z mlhy vzpomínek se mi Ivan jasně vynořuje až v roce 1978, kdy jsem krátce působil v tehdejší Geologickém ústavu ČSAV. Nicméně, z paměti mi vyvstává již tehdy jeho neobvykle mnohovrstevná osobnost se širokým záběrem zájmů, polyhistor v pravém slova smyslu.

Pamatuji si barvitě, jak Ivan seděl v Navrátilově ulici; myslím to bylo stavení, snad bývalá femeslná dílna, v dvorním traktu činžáku sestávající z uličky a dvou bočních místností. Ke konci uličky bylo pohotovostní lůžko a něco jako kuchyňka, v levém pokoji sídlil Vojen Ložek a v pravém pak Ivan. Již po vstoupení do objektu jednomu neušel významný nelad (jakkoli nikoli chaos) dokládající horečnou teřenní a výzkumnou činnost obou pánů – všude byly bedny se vzorky nějakých zemin ještě v neupraveném stavu, podnosy s prosítovanými vzorky, různé další přírodní vzorky (kýbly a velké zavařovačky s naloženou zvěří v jakémsi láku, krabičky a ampule s vybranými kostmi různých obratlovců či se šneky, rozpitvaní ubožáci na stole). Byla tam i živá zvířátka, speciálně akvária s různými myšmi a na firhaňkách zavěšené netopýři (ti ostatně obývali i byt i víkendový domek spolu s další „zvěří“, v paměti mi utkvěli především veselí, ale uslintaní boxeři, které jsem potkal v Trnově). Jeden čas objekt v Navrátilově ulici obývala i milá fretka, která jednou skočila jakémusi soudruhovi, co přišel na namátkovou kontrolu, za krk. Soudruh se zděsil a Ivan mu vysvětlil, že to je „jen f.f.f.f.fretička“, načež soudruh vyklidil urychleně pole, asi k jeho velkému štěstí, neb co by zřel dále za vchodem by jej jistě spolehlivě zhubilo. Proč f.f.f.f.fretička? Ivan se zajíkal, když se ocitnul v poněkud neobvyklé situaci. Do Laubovky (na Žižkově), kde v detašovaném kumbálu za drogerií působil po nástupu do ústavu, a pak do Navrátilky, kam byli s Vojenem po několika letech vysídlení, jsem často docházel a i pomáhal s vybíráním kostí z výplavů za neustálého klábosení o všem možném. Jak jinak, návštěvy zhusťta končily v nejbližším restauračním zařízení, s oblibou v restauraci U Pravdů v Žitné ulici nebo U Šumavy ve Štěpánské ulici.

¹Geologický ústav AV ČR, v. v. i., Rozvojová 269, 165 00 Praha 6 – Lysolaje; bosak@gli.cas.cz, cermaks@gli.cas.cz

²Centrum pro teoretická studia, společné pracoviště Univerzity Karlovy a Akademie věd České republiky, Husova 4, 110 00 Praha 1; pokorny@cts.cuni.cz

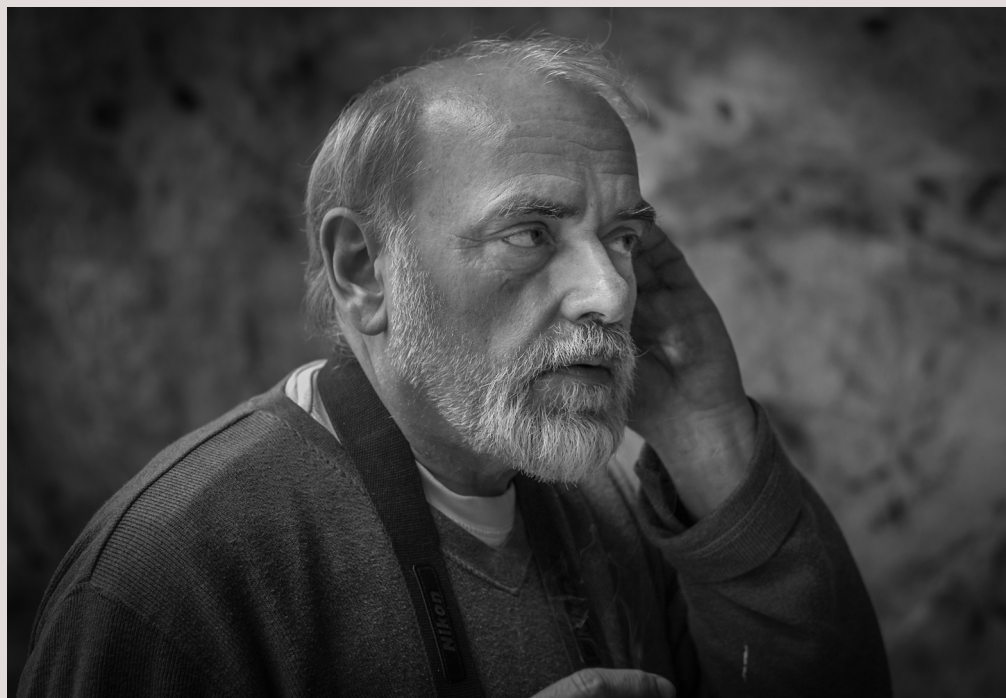
³Národní muzeum, Přírodovědecké muzeum, Paleontologické oddělení, Cirkusová 1740, 190 00 Praha 9 – Horní Počernice; jan.wagner@nm.cz
Poděkování: Podíl P. Bosáka na přípravě tohoto příspěvku probíhal v rámci podpory RVO67985831.

Český kras (Beroun), 48 (2022), 56–61, 2 obr.

© Muzeum Českého krasu, p. o., Beroun

ISSN 1211-1643

ISBN 978-80-87708-18-7

Obr. 1. Ivan Horáček naslouchá hlasu přírody. Foto P. Pokorný.

Fig. 1. Ivan Horáček listening to the voice of nature. Photo by P. Pokorný.

S Ivanem jsem trávil čas i v terénu. Namátkou si pamatuji na re-kognoskaci odlesněné s. části vrchu Voskop těsně před založením Velkolomu Čertovy schody – východ s četnými závrtovitými depresi, které tak krásně tehdy zmapoval Jarda Hromas. S kolegou Jaromírem Ulrychem a pak i s polskými kolegy jsem pak viděl i famózní svrchnomiocenní lokalitu Suchomasty 3 v oblasti Červeného lomu u Koněprus s hojnou subtropickou faunou, resp. jejími kosterními zbytky. Společně s kolegy ze ZO 1-01 ČSS a pod hlavičkou Ústavu geologie a geotechniky ČSAV jsme pracovali na projektu Turol (1978–1979), kde Ivan a Vojen zpracovávali faunu místních kvartérních lokalit. V roce 1981, podle mých záznamů 31. října, jsme spolu byli prvně v Javoříčských jeskyních, kde Ivan našel první vrstvy se starou faunou drobných obratlovců (dnešní profily III a IV). Někde v pozadí paměti mi ale vyvstává datum 1975 jako první návštěva v této oblasti, ale nemám o tom žádný záznam v terénních denících. Ostatně, spolupráce na této lokalitě není stále ukončena a pokračuje dodnes, v roce 2010 byla rozšířena o masivní paleomagnetické vzorkování stanovisek v jeskyni a analýzy stabilních izotopů ve speleotémách (ve spolupráci s Ústavem geologických věd Polské akademie věd ve Varšavě).

S Ivanem jsme byli i v zahraničí, většinou si ty cesty dobře pamatuji. V roce 1980 (15. července) jsme, spolu s Jurkem Glazkem, Adamem Szykiewiczem a místními jeskyňáři, zpracovávali významnou paleontologickou lokalitu Jaskinia Żabia koło Podlesic v Krakovsko-čenstochovské juře. Tam Ivan, k mému překvapení, z batohu vytáhl jakási mosazná korýtka a děl, že budeme vzorkovat na paleomagnetickou analýzu. Jak pravil tak se stalo. Vzali jsme minimálně 10 vzorků, které pak Ivan dodal do Geofyzikálního ústavu ČSAV dr. Kočímu. Nicméně jsme z pana doktora výsledky nedostali, přestože nám na papíru ukazoval profil s černými a bílými segmenty, a to proto, že se dožadoval přesného určení stáří, a to v té době jsme neměli ještě k dispozici. Tehdy, nepoučen, jsem nevěděl, o co jde, dnes vím, černé segmenty byly normálně polarizované a bílé pak reverzně, nicméně si nevybavuji vzájemnou pozici toho bílého a toho černého, pokud bílé bylo nad černým, tak jejich hranice byla

někde kolem 0,9 nebo 1,7 milionu let před dneškem (Ma), pokud černé nad bílým, nejpravděpodobněji kolem 0,7 Ma. Výsledky jsme nikdy posléze již neviděli, protože když se jeskyně dostala do našich hledáček znovu, dr. Kočí již nebyl mezi námi. V té době jsme spolu navštívili i výkopy ve zpřístupňované jeskyni Niedźwiedzia na s. úbočí Králického Sněžníku v údolí říčky Klešnice.

Významnou expedicí byl i výjezd do Kyrgizie, speciálně v roce 1984, a to do oblasti Ferganské kotliny kolem města Oš. Kromě zpracovávání lokality s hydrotermálním krasem (zdrojem uranu pro první sovětskou atomovou pumu), jsme se zaměřili i na netopýry, neb Ivanovi bylo známo, že se tam vyskytují jakési tadaridy vedené v Červené knize fauny Sovětského svazu. Jako obvykle se projevilo, jak málo toho ti soudruzi věděli. Jen při prvním večerním odchytu jsme „ulovili“ těch tadarid tolik, o kolika místní neměli ani potuchy, a to se opakovalo při každém následném odchytu. Navíc o pár dnů později se v jednom izolovaném kopci objevil obrovitý portál jeskyně – tam jich bylo snad milión, řev letounů a smrad z mocných hromad guána byl nepřehlédnutelný. Jeden mladý jedinec poté ještě dlouho žil u Ivana doma.

Poněkud intenzivněji jsme pak spolupracovali po roce 1997, po mém nástupu do Geologického ústavu AV ČR, kdy začala především spolupráce s Ústavem pro výzkum krasu Slovinské akademie věd a umění v Postojné. Ivan nám účinně pomáhal v kalibraci paleomagnetických a magnetostratigrafických výsledků na řadě klíčových lokalit – Snejna jama na Raduhi (Savinjsko-kamnišské Alpy), Račiška pečina a Črnotiče (Klasický kras) – i na četnějších méně významných lokalitách, zvláště z oblasti Klasického krasu; bez jeho přínosu bychom byli dosud ztraceni kdesi v hloubi geologického času. Byli jsme spolu i v proslulé jeskyni Petralona (Řecko) s kontroverzním nálezem prý prastaré lidské lebky (říjen 2005), ale z plánovaného výzkumu (předatování lokality) posléze bohužel sešlo kvůli vnitřním a extrémně agresivním rozbrojům mezi řeckými institucemi. Pro Ivana velmi dobrodružná byla i naše společná návštěva Libanonu v rámci symposia Middle-East Speleology 2 (2006), kdy zavítal, při dokumentaci letounů pro nějaký mezinárodní projekt, i do oblasti

pod kontrolou islamistických teroristů na jihu země, ostatně to nebylo poprvé, co na něj někdo v terénu mířil kvěrem (pamatuji, že zmiňoval Bulharsko na turecké hranici, Kypr...). Jen lituji, že jsem neměl možnost být účasten řady výzkumných výpadů Ivana, často s Vojenem, na Slovensko, speciálně do Slovenského krasu a jeho lomů s četnými fosilními stanovišti na východě území, či do oblastí s travertinovými tělesy.

Od počátku jsme se s Ivanem často potkávali i na různých terénních kurzech (např. organizovaných Českou speleologickou společností, ČSS), sympoziích, konferencích i kongresech nejen v Československu/Česku, ale i v zahraničí. S Ivanem jsme se dosti souvisle potkávali rovněž na poli publikačním. První společnou práci máme z Evropské regionální speleologické konference v Sofii (Turoid, 1980), pak následovala brožurka ČSS Fosilní kras (1981) ke kurzu s mezinárodní účastí v okolí Tišnova a popis profilů z jeskyně Niedzwiedzia w Kletnie (1981 a 1982), příspěvek na 8. Mezinárodním speleologickém kongresu v Bowling Green (USA, 1981), několik článků o Turoidu (1983, 1984, 1985) a pár dalších tisků. Hlavním výstupem v období před 1989 byla společně editovaná publikace Paleokarst vydaná jako společná edice nakladatelství Academia a Elsevier v roce 1989. Po roce 1989 byla zaznamenání hodná spolupráce na kapitole Česká republika v Encyklopedii biospeleologie (2001) a četné výstupy z výzkumů ve Slovinsku (od 1997) i u nás doma.

Z Ivana postupně vyrostla vědecká osobnost s věhlasem výrazně přesahujícím hranice našeho státu, jak jsem napsal na počátku, již v „mládí“ to byla mnohovrstevná osobnost. Je předním znalcem drobných obratlovců a jejich kenozoické evoluce s důrazem na hlodavce, hmyzožravce a hlavně letouny (netopýry, kaloně). Je předním znalcem terestrické kenozoické stratigrafie. Letouny, ať recentní, nebo fosilní, zpracovával a monograficky publikoval snad ze všech možných světových regionů, najmě z Předního východu a Kypru, z Egypta či Jihovýchodní Asie. Jeho matematické nadání mu často přispělo při zpracování a interpretaci ohromných souborů dat získaných nejen při morfometrii. Zabývá se i filosofií, patří k předním našim surrealistům, jeho působení v časopisu *Analogon* mělo ohlasy, které jsem sám (náhodou) zaznamenal. Pamatuji na jakousi vádu s Jirkou „Gabi“ Koubkem (mj. zakládajícím členem naší speleologické skupiny Český kras), hojně Gabim protřepávanou v restauračních zařízeních při našich pravidelných úterních a později středečních zasedáních. Ivan se projevoval i umělecky, k zaznamenání hodným patří jeho malířské aktivity v době covidového zarachu, které vyústily v nedávnou samostatnou výstavu.

Nelze nezaznamenati i Ivanovo pedagogické působení, zejména po roce 1989, kdy z Akademie věd přesídlil na Přírodovědeckou fakultu ve Viničné ulici. Toto působení je doslova dlážděno přešlými absolventů magisterských a doktorských studijních programů, z nichž mnozí dnes zastávají významné pozice na našich i zahraničních pracovištích a zdobí je pozoruhodné výsledky výzkumné činnosti – bez Ivanova přispění by tomu tak nejspíše u mnoha nebylo.

Pavel Bosák

Ivan Horáček pohledem Petra Pokorného: Dítě – mudrc – netopýr

Ivana Horáčka jsem poprvé potkal v roce 1988. Zdá se to jako včera. Vlhko od deště, ořechová vůně ležícího javorového listí za vysokou zdí zahrady v Kateřinkách. Sodíkové výbojky na vysokých stožárech osvětlovaly křižovatku, rušnou při večerní špičce. Také za okny fakulty, špitálu i přilehlého blázince se svítilo. Zkrátka pokročilý podzim, nejspíš půlka listopadu.

Coby gymnazista nadšený živou přírodou a zkamenělinami jsem se přátelil s o něco staršími adepty biologie, kteří už studovali Přírodovědeckou fakultu. Jeden z nich, šlo o mladého botanika Zdeňka Skálu, povídá: „*Pojď's náma do Uteru', něco uvidíš.*“ Šel jsem a viděl. V oblacích tabákového dýmu a v chatrném osvětlení tam za hradbou rozpitých půllitrů trůnila parta hřmotných mániček a jim podobných zjevení. Saka s natrženými rukávy, džisky, flanelové košile, na nohách kecky či pohorky. V rytmu diskuse a rachotu sklenic – zpovzdálí to znělo jako koncertní vystoupení nějakých bigbítových primitivistů typu *The Plastic People of the Universe* – jim na umaštěných šňůrách zavěšených kolem krku poskakovaly příruční lupy a dalekohledy. Byly to atributy, podle kterých jste poznali botaniky od zoologů.

Už si nevzpomínám na všechny přítomné, ale určitě tam seděli Jiří Mlíkovský zvaný Mlíkáč (archetyp máničky, a jak jsem se záhy dozvěděl, znalec fosilních ptáků), Roman Fuchs *alias* Štetke (ornitolog démonického vzezření), Jiří Sádlo (botanik mluvící nezvyklým jazykem plným jízlivého vtípu, pročez jsem se ho poněkud lekal) a mezi nimi Ivan Horáček, jehož charismatická postava na mě ze všech přítomných zapůsobila úplně nejvíce. Zrovna vykládal o jakési erotické peripetii v kolonii netopýrů, přičemž se v jednoho z protagonistů popisované zvířecí zápletky docela věrohodně proměnil, doslova jako nějaký indiánský šaman. Do zarážející míry to bylo znát i na jeho vnějším vzezření. V pouhých pětadvaceti letech (bylo mu právě polovic, než je mu dnes) na mě, šestnáctiletého kluka, kupodivu působil spíše jako moudrý stařec, ke kterémužto obrazu sám aktivně přispíval poznámkami typu „*Jó, kampak na nás, starce...*“ a náruživým pobafáváním ze staromódně působící dýmky.

Tohle byl bigbít podle mého gusta! Biologický underground, se skvostnými přesahy do mnoha směrů. Mluvílo se o kytkách i zvířatech, citovalo se z Meyrinka a ještě z nějakého jiného pražského Němce, zpívaly se písně, jaké jsem v životě neslyšel. Byl jsem naprosto okouzlen a fascinován. A tak jsem se stal občasným účastníkem této podivuhodné stolní společnosti, i když účastníkem hodně nenápadným, pro značnou nesmělost a mladistvou neschopnost popíjení většího než malého množství pív.

Druhá z řečených vlastností mě hned následující jaro předurčila k první veskrze intimní interakci s Ivanem Horáčkem. Když už to v hospodě začalo vypadat „na ježka“², dostal jsem, coby Smíchovák, od stolní společnosti mimořádně odpovědný úkol: Dovést Ivana na poslední „modrý“ spoj³, který vyjžděl ze stanoviště Na Knížecí, na smíchovské straně řeky. Ulicí U nemocnice to šlo docela hladce, ale na Karlově náměstí, mezi pomníkem botanika Benedikta Roetzla a Faustovým domem, se mi svěřenec z ničeho nic vytrhl a překvapivě čile vyšplhal do koruny lípy srdčité (*Tilia cordata*). Tam se po způsobu kaloňů (Pteropodidae) zavěsil hlavou dolů a za zpěvu písně „*Deutschland, Deutschland über alles ...*“ se počal vykrmovat čerstvými lipovými haluzemi; německý živel tak v symbolické rovině dočasně zvítězil nad živlem slovanským. Dalo to trochu přemlouvání, než se podařilo povážlivý výjev uspokojivě sanovat. Pak už to šlo poměrně hladce. Po menším incidentu na Palackého mostu začal svěřenec propadat chmurným náladám, evidentně způsobeným představou

¹ V té době a v menší míře až dodnes shromaždiště biologů z okruhu Přírodovědecké fakulty UK. Oficiálním jménem Restaurace Na Křižovatce.

² Povážlivý stav, kdy se uprázdňené židle začaly ocitat na deskách stolů v obrácené poloze. Jako první varování mu předcházela přes pípu přehozená utěrka.

³ Příměstské a dálkové autobusy se od městských, červených, odlišovaly modrou barvou.

Obr. 2. Starý učitel a věčně mladý žák. Vojen Ložek a Ivan Horáček vprostřed diskuse na Chlumu u Srbska. Červen 2016. Foto P. Pokorný.

Fig. 2. An old teacher and a permanently young student. Vojen Ložek and Ivan Horáček within a discussion at Chlum Quarry near Srbsko. June 2016. Photo by P. Pokorný.

noční autobusové jízdy. Ta prý obvykle končila dovezením znaveného spáče až na konečnou, daleko od cílové přípražské obce, byť stále ještě v dochozí vzdálenosti. Pobaveně sadistický výraz v řidičově tváři dával o čtvrt hodiny později tušit, že takové představy nemají daleko od uskutečnění, a že zkušenost je matkou moudrosti.

Proč na tomto místě vyzdvihují právě takový druh vzpomínky, ke všemu tolik dřevních? Zaprvé proto, že nesnáším patetické chvalo zpěvy, které působí odcizeně a trapně dokonce i v nekrolózech. Zadruhé proto, že vypovídají něco podstatného o oslavenci

i o době, se kterou je oslavenec fenomenálním způsobem svázán. O době bezprecedentního rozvoje české biologie, troufám si tvrdit. Přelomový rok 1989 byl právě za dvěma a z popisovaného biologického undergroundu se zakrátko měla stát součást mainstreamu. Pravděpodobně jedna z nejlepších jeho součástí. Neztrácela totiž povědomí o celku světa a nechyběl jí ani „drajv“, vášnivý étos, na jehož vlně se vrcholní představitelé celého proudu, včetně nepřehlédnutelného Ivana Horáčka, nořili do tajemství přírody. I přes nově nabyté akademické hodnosti a je provázející závazky

s ní, totiž s bohyní Přírodou, dokázali setrvale obcovat. K tomu všemu, přesněji řečeno právě proto, byli schopni strhujících filosofických (a někdy i uměleckých⁴) výkonů.

Omezím-li se na tomto místě pouze na přírodní vědy jako takové, je třeba zdůraznit mimořádně členitý obraz vědeckého i pedagogického působení Ivana Horáčka na poli biologie, biogeografie a systematiky obratlovců (zejména netopýrů), evolučně vývojové biologie (tzv. *evo-devo*) a v neposlední řadě na transdisciplinárním poli paleoekologie, která těsně spojuje biologii s geologií kenozoika, zejména s geologií čtvrtohor. Vzpomínka z konce 80. let ostatně zastihla našeho oslavence ještě na jeho někdejší⁵ působišti v Geologickém ústavu ČSAV, kde těsně spolupracoval s „doyenem české přírodovědy“, skvělým Vojenem Ložkem (1925–2020). Společně vyrazili na dlouhé terénní expedice, nejčastěji na Slovensko. Takové zkušenosti tvoří základ Horáčkovy rozsáhlé empirie v oboru živé i neživé přírody, což je okolnost zásadní a v daném rozsahu dnes už vzácná, dokonce i mezi přírodovědci.

I když už zcela prošedivělý, je to pořád ten stejný Ivan Horáček. V pětatřiceti letech připomínal moudrého starce. V sedmdesáti pořád hledí na svět čerstvými očima, neustále připraven něčím se nechat strhnout. Kdo ho neznáte, tak ho poznáte podle nezaměnitelného dětského úsměvu a pobaveného lesku v očích. A podle typického zvolání, když objeví něco nového a překvapivého, což se děje docela často: „Jéžíšši!“

Dítě, mudrc a netopýr v jednom vtělení. Náš milý surreální profesor.

Petr Pokorný

Ivan Horáček pohledem Stanislava Čermáka a Jana Wagnera: Paleontolog a učitel

S Ivanem jsme se poprvé setkali v roce 1999 v rámci terénní exkurze „Metody kvarterní paleontologie“, o jejímž konání jsme se jako studenti třetího ročníku na Ústavu všeobecné geologie a paleontologie PřF UK dozvěděli z letáčku na nástěnce u Velké paleontologické posluchárny. Exkurze se konala v Českém krasu a měla charakter „puťáku“, s batohy a spacáky jsme se několik dní pohybovali mezi významnými kvarténními lokalitami, odebírali a plavili vzorky; studenti stejně jako Ivan, snad jen s tím rozdílem, že Ivan svou aktivitou všechny převyšoval a nosil nejtěžší pytle. Mezi jinými jsme navštívili také vyhlídku nad Svatým Janem. Oba si pamatujeme, jak velký dojem na nás udělal výklad, který tam tehdy Ivan měl. Více než samotný výhled byla totiž působivá jeho schopnost popsat viděné i neviděné v jednotném přehledu o vývoji krajiny, jejím utváření a přetvoření v to, co se rozprostíralo před námi. Schopnost syntetizovat poznatky z různých vědních disciplín totiž vždy byla jednou z vlastností, která je pro Ivanův přístup charakteristická a do značné míry určující a která ho zároveň dělá velmi výjimečným a to nejenom v českém prostředí.

Ivan se v Českém krasu věnoval paleontologickému výzkumu na mnoha lokalitách a to již od samého počátku svého působení, v řadě případů ve spolupráci či v návaznosti na práci Vojena Ložka či Oldřicha Fejfa (přehled těchto lokalit je přiložen níže). Mezi těmi nejvýznamnější alespoň připomeňme raně až středopleistocénní sekvenci na lokalitě Chlum 4 u Srbska či miocénní lokality v Čer-

veném lomu u Suchomast. Jeho terénní výzkumy se však zdaleka neomezovaly (a neomezují) jen na toto území. Studium výplní krasových kapes z velkolomu Včeláře ve Slovenském krasu, pliocénních až středopleistocénních faun z Javoříčských (ve spolupráci s Pavlem Bosákem) a Mladečských jeskyní, nebo výzkumy společenstev drobných savců ve sprašových sériích j. Moravy (ve spolupráci s Jiřím Kuklou) jsou jen některé z mnoha výzkumů z území dnešní České a Slovenské republiky, řadu dalších by bylo možné jmenovat, a to i mimo území bývalého Československa. To, že se věnoval tak rozsáhlé terénní činnosti (a věnuje se jí dodnes a stále nosí ty nejtěžší pytle se sedimentem) nebyla jen shoda náhod, ale systematický záměr. Ivan vždy zdůrazňuje, že právě osobní prostudování náleзовých okolností je pro paleontologa nezbytné, aby byl schopen správně vyhodnotit získaná data (je to opět jeho charakteristický důraz či požadavek na interdisciplinaritu při studiu fosilního záznamu).

Tak, jak je pro Ivana charakteristické překračování hranic mezi jednotlivými vědními disciplínami, je pro něj charakteristický i zájem a zaměření se na hranice ve fosilním záznamu – tedy na období zásadních faunistických přestavb celých společenstev, v jeho případě především společenstev drobných savců. Zvláštní pozornost proto vždy věnoval např. hranici spodního a středního pleistocénu (v Českém krasu doložena unikátní sekvencí Chlumu 4), ale také hranici pleistocén/holocén. Právě schopnost pracovat nebo snad přesněji o nich takto komplexně uvažovat s fosilním záznamem jako společenstvem a s jeho jednotlivými prvky jako s populacemi je unikátní v celosvětovém měřítku a získané výsledky tomu také odpovídají (netřeba zdůrazňovat, že pro vyhodnocování takto komplexních dat je také třeba ovládat složitý matematický aparát). Tento typ výzkumu pak tvoří pozadí biostratigrafických schémat pliocénu a kvartéru, která jsou patrně mezi ne-paleontology nejčastěji spojována s Ivanovou paleontologickou prací. Je však třeba na tomto místě zdůraznit, že tyto výzkumy základní biostratigrafickou interpretaci dalece překračují. Biostratigrafie, stejně jako taxonomie, slouží spíše jako základ nutný pro následné zajímavější studium evolučních a populačních změn či paleoekologie. Jelikož však tvoří základ, je třeba právě těmto oblastem vždy věnovat nesmírnou péči a pozornost, počínaje právě Ivanem zdůrazňovanou prací v terénu.

Rokem 1999 našťastí naše setkávání se s Ivanem neskončilo a od té doby jsme se s ním mohli účastnit řady dalších terénních výzkumů, vyslechnout řadu jeho přednášek a probírat s ním nejrůznější témata více či méně související s paleontologií a přijmout tak řadu rad a podnětů. Ivan však na své okolí nepůsobí jen skrze svůj intelekt. Když vyprávěl o tom, jak musel pro své hraboše sněžné shánět na krmení bylinky, které by jim chutnaly, a jak bylo hezké je pozorovat, když se jim zavděčil, nebo jak mu myslivci přinesli mládě „kuný“ a on z něj vychoval lištičku, případně když mluvil o kaloních jako o „bodrych brašních“, byla v jeho příbězích vždy přítomná laskavost a zájem, se kterými k živým tvorům kolem sebe přistupuje. Ještě překvapivější je skutečnost, že, ač by nemusel, přistupoval a přistupuje s touto laskavostí a velkorysostí i k lidem kolem sebe, ať již šlo o dva studenty paleontologie, nebo třeba o houf malých rumunských dětí, které ho se zaujetím poslouchaly, když jim ukazoval a vykládal v češtině, co že zajímavého jsme to našli na lokalitě Betfia, jedné z klasických lokalit spodního pleistocénu nejen Rumunska.

Ivanovi je vlastní, že pronikl hluboko do poznání v řadě oblastí a že jeho pozornost nebyla soustředěna pouze na přírodní vědy, ale třeba i na filosofii či umění. Pro nás bylo vždy obohacující být s těmito přesahy a prolínáním konfrontováni. Když jste s Ivanem v terénu nebo s ním probíráte nějaké odborné téma, je u něj vždy jasně přítomná upřímná touha po poznání a pochopení daného problé-

⁴ Příkladem je právě náš oslavenec, který je mimo biologické kruhy znám také jako „multimediální“ tvůrce výtvarných, textových i hudebních artefaktů a výrazná postava Skupiny českých a slovenských surrealistů sdružených kolem revue Analogon.

⁵ v rozmezí let 1976–1989

mu, ne jen po jeho formálním vyřešení. To je nesmírně obohacující a inspirující, zvláště v současnosti, kdy je mnohdy kladen důraz především na rychlé splnění scientometrických kvót. Stejně tak je pro Ivana charakteristická upřímná radost a zájem o každý nový objev, ať už se jedná o nové jeskyně, zajímavý zub či nový poznatek některého z jeho kolegů.

To, že jsme Ivana poznali, zcela jistě zásadně ovlivnilo i náš vlastní výzkum a to nejen přímými konzultacemi a diskusemi nad konkrétními tématy, ale také v celkovém způsobu uvažování o studovaných problémech. Rádi bychom proto oslavenci na tomto místě poděkovali za jeho trpělivost a vstřícnost, kterou s námi měl, a popřáli mu hodně sil a radosti z nových poznatků i v druhé polovině jeho vědecké kariéry.

Stanislav Čermák a Jan Wagner

Literatura

HANÁK V., BENDA P., KOMÁREK S., UHRIN M. (2012): 60 years of Professor Ivan Horáček. – *Vespertilio*, 16: 5–30. Praha.

Lokality v Českém krasu studované Ivanem Horáčkem

Zpracovávaný materiál fosilních obratlovců z Českého krasu (A: soustavné výzkumné projekty, členité vrstevné sledy, bohatý materiál, B: soubory s omezenou výpovědní hodnotou, C: příležitostné sběry, izolované doklady; v závorce stratigrafické vymezení MN a Q biozóny). Lokality skupiny A (příp. B) většinou ve spolupráci s V. Ložkem, O. Fejfarem, S. Čermákem, J. Wagnerem aj. Četné lokality s negativními výsledky (bez nálezů) neuváděny.

Seznam je řazen abecedně podle oficiálních názvů katastrálních území. Uváděna jsou také evidenční čísla jeskyní ve zkráceném formátu (kurzivou), věcně shodném se státní databází jeskyní JESO. Pokud materiál odebíral jiný pracovník, je to uvedeno v závorce. Seznam je tedy současně pokusem o propojení paleontologických názvů lokalit a speleologických jmen jeskyní, což se v praktickém užití jednotlivých oborů ne vždy shoduje.

Budňany (Karlštejn), Beranův lom, jeskyně Marie (**25-024**); C (Q4)
 Budňany (Karlštejn), jeskyně Nad Vodopády (**24-004**); C (Q4)
 Budňany (Karlštejn), jeskyněka Ve Skalce nad Čihovou (**24-109**); A (Q4)
 Budňany (Karlštejn), profil Altán; A (Q3)
 Hlubočepy (Praha), návrší Bašta, osyp pod jeskyní Hlubočepská dolní (**30-007**); A (Q4)
 Hostim u Berouna, jeskyně Nad Kačákem (**21-001**); A (Q4)
 Jinonice (Praha), Prokopské údolí, koupaliště; B (Q4)
 Jinonice (Praha), Prokopské údolí, Klukovické jeskyně, Korálová jeskyně (**30-002/B**); C (Q4)
 Koněprusy, Císařský lom (VČS-západ), kapsa C718 (Fejfar); A (Q2)
 Koněprusy, Kobyla, Angličančina jeskyně (**18-006**); C (MN10?)
 Koněprusy, Kobyla, Chlupáčova sluj – jeskyně Vestibulová (**18-003**); B (Q4)
 Koněprusy, Kobyla, profil Kobyla-západ; A (Q4)
 Koněprusy, Koněpruské jeskyně (**11-007**), Jižní komín; A (Q2)
 Koněprusy, Koněpruské jeskyně (**11-007**), Medvědí jeskyně; B (Q1, Q2)
 Koněprusy, Koněpruské jeskyně (**11-007**), PD1 Proškův dóm; A (Q1)
 Koněprusy, Koněpruské jeskyně (**11-007**), Petrův dóm; A (Q2)
 Koněprusy, Koněpruské jeskyně (**11-007**), Střední komín; B (Q2?)
 Koněprusy, Koněpruské jeskyně (**11-007**), Severní komín; C (Q4)

Koněprusy, Nová propast (**11-014**), KN1 (dno); C (Q2)
 Koněprusy, Nová propast (**11-014**), KN2 (strop); A (MN15, Q3)
 Liteň, vrch Mramor, vchod některé z jeskyní; A (Q4)
 Měňany, jeskyně Malá Panama (**18-038**); A (Q1–Q2)
 Měňany, jeskyně Panama (**18-023**; Komaško); C (Q2?)
 Měňany, jeskyně Za hájovnou (**18-009**); B (Q4)
 Měňany, lom Plešivec 1 (kapsa E); B (Q1)
 Měňany, lom Plešivec 2 (kapsa střed); B (Q1)
 Měňany, lom Plešivec 3 (kapsa W); A (MN16)
 Měňany, Skalce profily A, B, C; profil A je před jeskyní Na Skalici (**19-008**); A (Q4)
 Poucník (Karlštejn), jeskyně Kostelík (**17-005**); B (Q4)
 Poucník (Karlštejn), jeskyně Pod Strěvicem, též Pavoučí (**17-004**); C (Q4)
 Poucník (Karlštejn), jeskyně Se Sondou (též Kadidelnice; **17-003**); C (Q4)
 Roblín, Kuchařík, lom Kuchařík, kapsa v lomu; B (Q3)
 Srbsko, Barrandova jeskyně (**23-010**); B (Q4)
 Srbsko, Chlum 4S (Čtvrtá sluj; **23-004**); A (Q2)
 Srbsko, Chlum 4B, C, N; A (Q2, Q3)
 Srbsko, Chlum 4X: Netopýří jeskyně (**23-003/A**); A (Q2)
 Srbsko, Chlum 3 (Třetí sluj; **23-003/C**); C (Q2)
 Srbsko, Chlum 6+8 (Šestá sluj **23-006/A**; Propad pod Šestou slují **23-006/B**); A (Q1)
 Srbsko, Chlum 7: Srbské jeskyně, komín (**23-007/C**); A (Q4)
 Srbsko, Chlum 7B: Srbské jeskyně (**23-007**), Poslední dóm; A (Q4)
 Srbsko, Chlum, Netopýří jeskyně (**23-003/A**), Rotunda a okolí (Žák); C (Q2)
 Srbsko, jeskyně Ementál (**25-029**; Komaško); C (Q3?)
 Srbsko, jeskyně Galerie (**23-013**); C (Q4)
 Srbsko, Menglerova jeskyně (**25-006**); C (Q4)
 Srbsko, jeskyně ve stěně na Bříči (Bělinova; **23-057**); B (Q4)
 Srbsko, jeskyně Propadlá (též Přemostěná; **25-015**); B (Q4)
 Srbsko, jeskyně Traťová (**14-002/A**, též U nádraží, Prašná, Milchkammer); C (Q4)
 Suchomasty, Červený lom, lokality Suchomasty 3A, 3B (**18-018**; **18-019**), 4; A (MN10)
 Suchomasty, VČS – východ, jeskyně Kostnice (**18-047**); C (Q3?)
 Svatý Jan pod Skalou, jeskyně Arnika (**21-054**); B (Q4)
 Svatý Jan pod Skalou, jeskyně Maštale (též Za křížem; **21-009**); A (Q4)
 Svatý Jan pod Skalou, jeskyně Na průchodě (**21-004**); C (Q4)
 Svatý Jan pod Skalou, jeskyně Stará Aragonitová (**21-013**); C (Q4)
 Svatý Jan pod Skalou, sprašový profil v Solvayových lomech; C (Q4)
 Tetín u Berouna, Koda, Kodska jeskyně/Capuš (**15-001**); B (Q4)
 Tetín u Berouna, jeskyně Martina (**15-005**), vchodové profily; A (Q4)
 Tetín u Berouna, lom Montánka, jeskyně Terasová (**14-007**); C (Q3/4)
 Tetín u Berouna, Tetínská rokle, jeskyně Bišilu (**13-011**); A (Q4)
 Tetín u Berouna, Tetínská rokle, Kubrychtova jeskyně (**13-027**); B (Q4)
 Tetín u Berouna, Údolí děsů, jeskyně Ve Stráni (**15-004**; Matoušek); B (Q4)
 Tobolka, Tobolský vrch, Sisyfova propast (**15-010**; Komaško); B (Q4)
 Tmaň, Kotýz, jeskyně Ve Vratech (Axamitova brána; **11-001**); A (Q4)
 Vinařice, Bacín, Archeologická sonda (**19-007**; Matoušek); A (Q4)